

Arkistoon

Matkakertomus

Aika
määrä
viiden kuukauden
aikavälillä

Yhteensä
10/10

Vidi

Suomen Pankin Johtokunnan määräyksen mukaisesti oli minulla mieluinen tilaisuus viime huhti- toukokuun aikana seurata työskentelyä Danmarks Nationalbank'issa. Tavanmukaisena matkaraporttina esitän seuraavassa muutamia havaintoja täältä ajalta. Aiheet ovat irrallisia, mikä johtuu siitä, että olen koettanut löytää jotain sellaista, josta edeltäjäni eivät ole kirjoittaneet tai josta muuten on jotain uutta kerrottavaa. Esitys on luonteeltaan pelkkä selostus ja rajoittuu vain pääpiirteitten selvittelyyn. Ensimmäisenä aiheena on Tanskan clearing, senjälkeen indlänsbevis-järjestelmä, sitten tilastojen tekeminen ja informointi Nationalbank'issa sekä viimeksi Tanskan obligatiomarkkinat ja arvopaperipörssi. Loppuun on liitetty jäljennös vaihtovirkailijoiden ohjelmasta mainittuna aikana.

Helsingissä lokakuun 5 päivänä 1960.

Eino Helenius

Eino Helenius.

Clearing Tanskassa

Tanskassa toimitettava clearing, joka sai alkunsa v. 1927 tehdyn sopimuksen perusteella, tapahtuu osaksi Danmarks Nationalbank'in pääkonttorissa Kööpenhaminassa, osaksi saman pankin Aarhusin konttorissa. Pääkonttorissa toimitetaan ensimmäinen clearing klo 9.30 eli puoli tuntia ennen pankkien avaamista, sekä toinen klo 13.00. Viimeksimainittu koskee vain palautettuja shekkejä, joista puuttuu kate tai jotka lajitteluvirheen vuoksi eivät ole joutuneet oikealle vastaanottajalle. Lauantaisin ja pyhänaattoina toimitetaan vain yksi clearing klo 9.00. Pääkonttorin clearingiin osallistuu keskuspankin lisäksi 11 liikepankkia, joista muutamat samalla toimivat eräiden pikkupankkien asiamiehenä, sekä lisäksi kolme säästöpankkia ja Faellesbanken, joka on myös kaikkien muiden säästöpankkien asiamies.

Varsinainen clearingtoimitus on suurin piirtein seuraavanlainen: Jokaisen pankin edustajalla on kullekin muulle pankille osoitettu kirjekuori, jonka hän asettaa a.o. pankin nimikkopöydälle. Kuoren päälle on merkitty sisälläolevien shekkien yhteismäärä. Samoin on jokaisella edustajalla kahtena kappaleena kirjoitettu clearingluettelo, joka sisältää erittelyn clearingiin jätettävistä shekeistä pankeittain ja johon vastaanottavan pankin edustaja merkitsee kuitauksensa. Tähän luetteloon merkitsee myös jokainen vastaanottamiensa shekkien määrän pankeittain, laskee sitten luettelonsa loppusaldon, allekirjoittaa luettelon toisen kappaleen ja luovuttaa sen jälkeen molemmat kappaleet keskuspankin edustajalle. Viimeksimainit-

tu laskee yhteen kaikkien luetteloiden saldot (jolloin tietysti debet- ja kreditpuolten pitää päättyä samaan loppusummaan), allekirjoittaa puolestaan luettelon toisen kappaleen ja luovuttaa ne takaisin pankkien edustajille. Kukaan ei saa poistua paikalta, ennenkuin täsmäys on saatu. Tyypillisenä tanskalaisena piirteenä mainittakoon, että jos joku on syyllistynyt laskuvirheeseen ja täten aiheuttanut muille tarpeetonta viivästystä, joutuu hän omasta kukkarostaan antamaan vapaavalintaisen summan kruunuja, jotka pannaan pöydällä odotavaan säästölippaaseen. Nämä sakkorahat luovutetaan sitten johonkin hyväntekeväisyystarkoitukseen.

Clearingin tulos kirjataan eri pankkien shekkibileille keskuspankissa. Kullakin pankilla on mahdollisten tilinyhtymien varalta talletettuna tietty määrä arvopapereita keskuspankkiin. Mikäli ylitykset pysyttelevät talletusmäärän rajoissa, veloitetaan pankkia ylityksestä korolla, joka on puolitoista prosenttia alle diskonton. Talletusmäärän ylittävältä osalta peritään sensijaan diskonttokorko. Pankit joutuvat tilinyhtymien johdosta maksamaan vähintään yhden päivän ($=1/360$) koron, mutta sunnuntai- ja pyhäpäivien johdosta korkomäärä saattaa nousta jopa viisinkertaiseksi (pääsiäinen).

Silloin tällöin, Nationalbank'in määrääminä aikoina, toimitetaan pääkonttorissa n.s. ylimääräinen clearing, jonka ensisijaisena tarkoituksena on estää checkrytteri-nimellä tunnettu keinottelu. Jokainen clearingiin osallistuva pankki laatii tällöin luettelon niistä tilinhaltijoista, joiden asettamat shekit tässä ylimääräisessä clearingissa palautetaan katteen puuttumisen takia. Luettelot jaetaan kaikille osanottajille ja kunkin omaan harkintaan jää mahdollisiin toimenpiteisiin ryhtyminen niitä asiakkaita kohtaan, jotka

tällä tavoin ovat joutuneet "mustalle listalle". Ylimääräinen clearing toimitetaan yleensä pankkien sulkemisajan jälkeen ja eräitä "valantehneitä miehiä" lukuunottamatta ei kukaan ole tietoinen asiasta ennen aukioloajan päättymistä. Katteen puuttumisen johdosta palautettujen shekkien lukumäärä on yleensä liikkunut muutamissa sadoissa, korkein lienee ollut 550 kappaletta. Eräässä viime kevättalven ylimääräisessä clearingissa, jossa kokonaisvaihto oli 255 milj. kruunua, oli edellämämainitusta syystä palautettuja shekkejä 260 kpl, yhteisarvoltaan 1,4 milj. kruunua.

Aarhusin konttorissa toimitettavaan clearingiin osallistuu välittömästi kahdeksan liikepankkia ja kolme säästöpankkia. Lisäksi suurin osa Jyllannin pankkilaitoksista on mukana asiamiehen, lähinnä Aarhus Privatbank'in välityksellä. Clearing toimitetaan siellä vain kerran päivässä klo 11,30. Aarhusin clearingin osuus kokonaisvaihdosta on suhteellisen pieni, esim. v. 1959 vain noin 4 % eli 2,6 miljardia kruunua.

Indlångsbevis-järjestelmä

Kesäkuussa 1958 tuli Tanskassa markkinoille erikoislaatuinen arvopaperi, jolla on nimenä indlångsbevis. Liikkeellelaskijana ja myyjänä on Danmarks Nationalbank. Indlångsbevis on luonteeltaan halittajapaperi, joka on vapaasti vaihdettavissa ja jonka Nationalbank lunastaa takaisin nimellisarvosta 91 päivän kuluttua asettamispäivästä lukien. Sen nimellisarvo on 25.000, 100.000, 1.000.000 tai 10.000.000 kruunua. Myydessään indlångsbevis'in vähentää Nationalbank nimellisarvosta ostajan hyväksi 91 päivän korkoa vastaavan määrän. Korko, jonka Nationalbank määrää, on vaihdellut (viime toukokuun loppuun mennessä) 1 3/8 ja 4 prosentin välillä.

Nationalbank'ista voi indlånsbevis'ia ostaa vain liike- tai säästöpankki sekä Kööpenhaminan arvopaperipörssin jäsen (vekselerer). Niinkuin edellä mainittiin, on sanottu paperi vapaasti vaihdettava, mutta toistaiseksi eivät ostajat ole yleensä myyneet niitä edelleen.

Nationalbank myy indlånsbevis'ia ainoastaan keskiviikkoisin, tai, jos silloin on pyhä, seuraavana arkipäivänä. Korkoprosentin suuruus, joka määrätään erikseen kutakin myyntipäivää varten, ilmoitetaan vasta myyntipäivää edeltävänä arkipäivänä, yleensä siis tiistaisin. Myynti, samoinkuin takaisinlunastuskin, tapahtuu pääkonttorin lisäksi kaikissa pankin haarakonttoreissa.

Indlånsbevis voidaan myös diskontata (belåna) nimellisarvostaan keskuspankissa voimassaolevaa diskonttoa soveltaen. Korko lasketaan kuitenkin vähintään kymmeneltä päivältä. Diskonttaaminen tapahtuu asiakkaan kotipaikasta riippuen joko pää- tai haarakonttorissa. Asiakkaina voivat tällöin esiintyä vain samat laitokset ja henkilöt, jotka edellä on mainittu ostajina.

Liikkeelläolevien indlånsbevisien määrä on suurimmillaan ollessaan kohonnut lähes 800 milj. kruunuun, kun taas belåning on vaihdellut 0-200 milj. kruunuun. Viime vuoden päättyessä olivat vastaavat luvut 450 milj. ja 185 milj. kruunua sekä viime toukokuun 20 päivänä 406 milj. ja 2,2 milj. kruunua. Jälkimmäisenä ajankohtana liikkeelläolevista papereista oli suunnilleen puolet myyty Privatbanken'ille, yksi neljäsosa Handelsbankenille ja loput muille ostoon oikeutetuille.

Tilastojen laatimisesta ja informoinnista Nationalbank'issa.

Ennen otsikkoasiaa lienee paikallaan muutama sana Nationalbank'in sihteeristöstä. Se on nykyisin jakautuneena kolmeen ryhmään, joil-

le on annettu nimeksi sekretariat A, sekretariat B ja sekretariat C. Ensinmainitun päällikkönä on kontorschef Svend Andersen, jolla on apunaan 6-7 virkailijaa ja konekirjoittajia. Tämän ryhmän tehtäviin on näihin aikoihin asti kuulunut huolehtiminen kaikista sihteeristön piirissä laadittavista tilastoista. Sekretariat B, jonka johdossa on underdirektör Friis, hoitaa yhteyksiä ja suhteita kansainvälisiin järjestöihin. Äskettäin perustetun sekretariat C:n tehtäväksi on määrätty pankin tilastojen laajentaminen ja kehittäminen. Tarkoituksena on keskittää tilastotyö tulevaisuudessa yksinomaan tälle ryhmälle. Sekretariat C käsittää toistaiseksi vain kaksi miestä. Heistä on toinen prof. Hoffmeyer, joka ei varsinaisesti ole pankin virkamies, vaan toimii lähinnä n.s. taloudellisena neuvonantajana.

Nationalbank'in tilailmoitus laaditaan kirjånpito-osastolla (hovedbogholderiafdelning). Ilmoitus julkaistaan kaksi kertaa kuukaudessa. Muutamaankin pankin sisäiseen käyttöön tarkoitettuun kappaleeseen on liitetty monistettu kommentaari.

Luottolaitoksia, valtiontaloutta, työmarkkinoita, ulkomaankauppaa yms. koskevat tilastot kootaan sihteeristön A-ryhmässä käytämällä tietolähteinä pankki- ja säästöpankkitarkastusvirastojen sekä Det statistiske departement'in julkaisemia virallisia raportteja. Aineisto on sisällytetty kansioon, joka kolmena kappaleena toimitetaan johtokunnalle sekä lisäksi sihteeristön B- ja C-ryhmien päälliköille. Kansiot sisältävät vain ilman kommentaareja olevia taulukoita, joita täydennetään sitä mukaa kuin uusia tietoja on saatavissa.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että Nationalbank ei saa luottolaitoksilta mitään suoranaisia raportteja lukuunottamatta liikepank-

kien valuuttatilannetta koskevaa ilmoitusta, joka kaksi kertaa kuu-
kaudessa on lähetettävä valutabevillningskontoret'in tilasto-osas-
tolle. Keskuspankki ei myöskään suoranaisesti kontrolloi liike- ja
säästöpankkien toimintaa. Tarvittaessa se kuitenkin voi kutsua eri
pankkiryhmien edustajat yhteiseen keskusteluun käsittelemään pankki-
toimintaan liittyviä kysymyksiä.

Kerran vuodessa kootaan tietoja liike- ja säästöpankkien luo-
tonannon jakautumisesta eri elinkeinonhaarojen kesken. Liikepank-
kien osalta julkaistaan nämä tiedot nykyisin Nationalbank'in vuosi-
kirjassa, jonka toimittamisesta vastaa niinikään sekretariat A.

Päivittäin laaditaan Nationalbank'issa luettelo tärkeimmistä
sanoma- ja aikakauslehdissä esiintyneistä talouselämää ja pankkitoi-
mintaa koskevista artikkeleista. Luettelossa, joka kirjoitetaan ko-
neella kymmenenä kappaleena, on lyhyt maininta kustakin artikkelista,
kirjoittajasta, lehden nimestä ja sivunumerosta. Pankki on tilannut
tanskalaisia lehtiä, johtokuntaan ja sihteeristölle menevien lisäksi,
useita kappaleita myös virkailijoiden ruokasaliin, josta ne iltapäi-
vällä siirretään arkistoon. Erittäin tärkeiksi katsotuista, koti- ja
ulkomaisissa lehdissä esiintyneistä artikkeleista on arkistossa muo-
dostettu leikekokoelma, joka kiertää rajoitetussa piirissä.

Nationalbank'issa tehtävä valuuttatilasto laaditaan valutabe-
villningskontoret'in tilasto-osastolla. Näin nähtävästi siitä syystä,
että valuuttakauppiailta saapuva myyntejä ja ostoja koskeva aineisto,
joka valuuttamääräysten mukaan on lähetettävä keskuspankkiin joko
hyväksymistä tai jälkitarkkailua varten, tulee juuri tälle osastolle
Nationalbank'issa. Valuuttatilaston tekemisessä käytetään apuna rei-
käkorttisysteemiä, mutta säästäväisyssyistä ei koneita ole hankittu

pankkiin, vaan materiaali ainoastaan koodataan siellä, minkä jälkeen se lähetetään reikäkorttien lävistämistä ja jatkokäsittelyä varten erääseen konekeskukseen. Sieltä saadaan muutaman päivän kulluttua takaisin valmiit luettelot, joiden nojalla mainitulla tilasto-osastolla laaditaan useita erilaisia taulukoita.

Tanskan obligatiomarkkinoista ja arvopaperipörssistä.

Mielenkiinto arvopapereita kohtaan tuntuu Tanskassa olevan melkoinen. Aiheesta puhutaan paljon ja kirjoitetaan sitäkin enemmän. Kun myös Danmarks Nationalbank aktiivisesti osallistuu kaupankäyntiin arvopaperipörssissä ja kun pankissa olevat vaihtovirkailijatkin joutuivat päivittäin kuulemaan keskustelua asiasta, yritän seuraavassa kuulemani ja näkemäni perusteella muutamien sanoin selostaa pörssin toimintaa ja arvopaperimarkkinoita, viimeksimainittua kuitenkin vain obligatioiden osalta.

Kööpenhaminan pörssissä voivat välittöminä myyjinä ja ostajina toimia vain n.s. vekselernerne, jotka ovat eräänlaisia meklareita ja joiden lukumäärä nykyisin on n. 40. Pankkien edustajat ovat kylläkin paikalla, mutta kullakin heistä on oma meklarinsa, joka asiakkaansa puolesta tekee tarjoukset ja päättää kaupat. Meklarit istuvat salin perällä vastapäätä asiakkaitaan, jotka koko ajan äänettömästi ohjaavat meklarinsa toimintaa kädenliikkeillä ja muilla salaisilla merkeillä. Myös Nationalbank on joka päivä mukana ja sen edustajana on fondskontoret'in päällikkö apunaan yksi virkailija. Keskuspankin pääasiallisena tehtävänä näyttää olevan liian suurten päivittäisten kurssiheilahtelujen tasoittaminen, mutta poikkeuksellisesti saattaa tulla kysymykseen myös kurssien tukeminen pidemmäl-

lä tähtäimellä. Nationalbank'in osuus koko pörssivaihdosta on kahdena viimeksikuluneena vuonna ollut n. 15-16 % eli 220-235 milj. kruunua.

Vaihdon kohteena obligatiomarkkinoilla ovat valtion-, kuntien- ja teollisuusobligatiot sekä rakennustoiminnan, lähinnä asuntotuotannon rahoittamiseksi liikkeellelasketut luottoyhdistysten (kreditföreningen), hypoteekkiyhdistysten (hypoteksföreningen) ja n.s. reallånefond'ien obligatiot. Kysyntä on viime aikoina kohdistunut lähinnä kolmeen viimeksimainittuun ryhmään, kun taas muiden osalta on vaihto ollut vähäisempää. Viime keväänä oli markkinoilla 40 valtionlainaa, 12 valtion takaamaa lainaa, 13 teollisuuslainaa, 24 kuntien lainaa, 415 luotto- ja hypoteekkiyhdistysten ja 9 reallånefond'ien lainaa. Luotto- ja hypoteekkiyhdistysten lainat ovat hyvin vaihtelevia suuruudeltaan, alkaen 200.000 kruunusta ja jatkuen ylöspäin "till obegränsat belopp". Suurin oli 398 milj. kruunua. Nykyisten määräysten mukaan saa pörssissä tarjota myytäväksi vain sellaisia obligatioeriä, joiden nimellisarvo on vähintään 8.000 kruunua, poikkeuksena kuitenkin palkinto-obligatiot, joihin nähden aliraja on 40 kpl eli 2.000 kruunua. Vuonna 1959 oli obligatiomarkkinoiden kokonaisvaihto 737 milj. kruunua ja edellisenä vuonna 724 milj. kruunua.

Edellä tuli mainituksi käsite reallånefond. Se liittyy Tanskan asuntotuotannon rahoituskysymykseen ja edustaa siinä kehityksen tuoreinta vaihetta. Asuntopula ja vuokransäännöstely ovat Tanskassa olleet yhtä polttavia kysymyksiä kuin muuallakin. Niinkuin eräässä aikaisemmassa vaihtovirkailijan matkaraportissa (Raine Panula v. 1953) on selvitetty, on Tanskan valtio osallistunut rakennustoi-

minnan rahoittamiseen luotto- ja hypoteekkiyhdistysten ohella myöntämällä rakentajille halpakorkoisia ja pitkäaikaisia lainoja. Valtion osuus on ollut varsin huomattava, sillä vaikka luotto- ja hypoteekkiyhdistysten myöntämät primääri- ja sekundääriluotot lain mukaan saavatkin kohota yhteensä 75 prosenttiin määrätyn kaavan mukaan lasketusta kiinteistön arvosta, eivät mainitut luotot esim. vuoden 1958 olosuhteiden mukaan käytännössä vastanneet kuin keskimäärin n. 35 % kiinteistön todellisesta hankintahinnasta. Tämä johtui lähinnä siitä, että yhdistysten luotto-osuus ei läheskään aina kohonnut sallittuun maksimiinsa, että mainittu kaavan mukaan laskettu kiinteistön arvo on alhaisempi kuin todellinen hankintahinta ja että luottoa ei anneta saajalle käteisenä rahana vaan obligatioina, jotka hän käteisrahaa saadakseen joutuu säännöllisesti myymään nimellisarvoa alhaisempaan hintaan. Kun rakentajan oma osuus rahoituksessa on ollut 10-15 %, on valtion osuudeksi jäänyt 50-55 %. Veronmaksajain keskuudessa on valtion rahoitus herättänyt tyytymättömyyttä. Toiselta puolen ei asuntojen tuotanto sittenkään ole ollut riittävä, vaan esim. vuokratalojen rakentamista on jarruttanut suhteellisen matala vuokrataso, jonka muuttaminen kuitenkin on ollut poliittisesti arkaluontoinen asia.

Pitkäaikaisten keskustelujen ja valmistelujen jälkeen vahvistettiin joulukuussa 1958 viisi uutta lakia, jotka muodostavat kokonaisuuden ja joiden tarkoituksena on toisaalta asuntotuotannon kiihdyttäminen, toisaalta valtion vapauttaminen osanotosta sen rahoitukseen. Tuotantoa on pyritty elvyttämään siten, että vuokria on melkoisesti nostettu, joskin samanaikaisesti on myös kunnallista omaisuusveroa korotettu. Vuokralaisille annettiin kompensatiota mm.

alennetun kunnallisen tuloveron muodossa. Rahoitussysteemiä on muutettu siten, että valtion sijaan ovat nyt tulleet erikoiset rahat, joita kutsutaan nimellä reallānefond. Nämä myöntävät rakentajille tertiäärilainoja (3. prioritetslån), joiden osuus kokonaiskustannuksista on suunnilleen sama kuin tähänastisten valtionlainojen. Samoin kuin primääri- ja sekundääriluotto annetaan tertiääriluottokin saajalle obligatioina, jotka hän joutuu vaihtamaan rahaksi arvopaperimarkkinoilla. Valtiovallan taholta on monin tavoin yritetty herättää yleistä mielenkiintoa näitä obligatioita kohtaan. Niinpä esim. Nationalbank myöntää reallānefondien obligatioita vastaan luottoa, vaikka ei kelpuutakaan samaan tarkoitukseen luottoja hypoteekkiyhdistysten obligatioita. Kaikesta huolimatta ei kysyntä ole ollut ennakkotoivomusten mukainen, päinvastoin sanotut obligatiot ovat viime kuukausien aikanakin olleet pörssissä jatkuvasti laskusuunnassa, minkä seurauksena taas rakentajat valittavat, että kustannukset ovat kohtuuttomasti kohonneet. On pohdittu uusia keinoja kysynnän vilkastuttamiseksi, mutta ratkaisu ei ole helppo, koska on otettava huomioon, että mainittujen obligatioiden kurssin nousu ilmeisesti merkitsisi muiden pörssikurssien laskua ja siis asuntotuotannon elpymistä muun elinkeinoelämän kustannuksella. Julkisuudessa jatkuu vilkas keskustelu koko asuntorakennustoiminnan rahoitussysteemistä yleensä ja sivullisestakin tuntuu, ettei kysymystä vielä voida pitää lopullisesti ratkaistuna.

Vaihtovirkailijoiden ohjelma Danmarks Nationalbank'issa

huhti-toukokuussa 1960:

April

1. Introduktion
2. Til disposition
3. S ø n d a g
4. Valutabevillningskontoret
5. "
6. "
7. "
8. Seddelfag og -trykkeri
9. Til disposition
10. S ø n d a g
11. Besøg i Sparekassen for
Kjøbenhavn og Omegn
12. Depositofag
13. Beholdningsafdeling
- 14.-18. P å s k e
19. Besøg i Privatbanken
i Kjøbenhavn
20. "
21. Sekretariatet (A)
22. Hovedbogholderi
23. Til disposition
24. S ø n d a g
25. Besøg hos Burmeister &
Wain
26. Besøg i Aalborg og
Odense filialer
27. "
28. "
29. "
30. Økonomikontor

Maj

1. S ø n d a g
2. Udlandsafdeling
3. "
4. "
5. "
6. Dansk korrespondancekontor
7. Til disposition
8. S ø n d a g
9. Noteringskontor
10. "
11. Personale- og organisations-
kontor
12. Udflugt med Personale-
foreningen
13. St. Bededag
14. Til disposition
15. S ø n d a g
16. Sekretariatet (B+C)
17. Revisionskontor
18. Besøg hos Scandinavian
Airlines System
19. Revisionskontor
20. "
21. "
22. S ø n d a g
23. Diskonto- og lånefag
24. "
25. Fondskontor
26. Kristi Himmelfartsdag
27. Hovedkassen
28. Til disposition
29. S ø n d a g
30. Byttekontoret